

راهکارهای قانونی خریداران خودرو به هنگام مواجهه با خودرو معیوب

آرش اسفندیاریپور

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

مسعود نادری اناری

گروه حقوق، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

(نویسنده مسئول)

چکیده:

بی شک بیع خودرو یکی از عقود کاربردی در جامعه امروزی است. باتوجه به ماهیت خودرو و پیچیدگی این ابزار حمل و نقل، امکان معیوب بودن آن به دور از انتظار نیست. زمانی که خریدار، به جای مالکیت خودروی سالم، مالک خودروی معیوب می شود. برای احقاق حق خویش باید بداند که در این جهت چه اقدامی باید انجام دهد. پس آگاهی داشتن از حقوقی که قانونگذار برای وی در نظر گرفته امری انکار ناپذیر و ضروری است. پس احراز رویکرد قانونگذار به هنگام مواجهه با چنین مواردی حایز اهمیت است چرا که از یک سو سبب آگاهی داشتن اشخاص و از سوی دیگر به داشتن دادرسی عادلانه کمک به سزایی خواهد کرد. نتایج به دست آمده از این پژوهش حاکی از این است که قانونگذار سازکار هایی چون مطالبه ارش و فسخ معامله به جهت خیار عیب پیش پای خریدار قرار داده است.

واژگان کلیدی: بیع، خودرو، عیب، قانونگذار

مقدمه:

عقد بیع یکی از عقود کاربردی و متداول جامعه امروزی محسوب می‌شود. به طور کلی هرچه که مالیت و منفعت داشته باشد می‌تواند موضوع بیع قرار گیرد. اما با توسعه و پیشرفت حمل و نقل و احتیاج روز افزون جامعه به خودرو، خرید و فروش خودرو دچار رشد چشمگیری شده و به امری رایج در جامعه تبدیل شده البته این ترویج، همواره با خود مشکلاتی نیز داشته که در میان اشخاص باعث پیدایش اختلاف شده. منشا یکی از این اختلافات تحویل خودرو معیوب به خریدار است. خریداری که خواهان خرید خودروی مطلوب جهت منتفع شدن از منافع آن است به یکباره بعد از خرید با خودروی معیوب روبرو می‌شود این مشکل که یکی از مشکلات رایج خریداران محسوب می‌شود ناشی از زیر پا گذاشتن اخلاق توسط بایع است که امری قبیح است.

با توجه توضیحات فوق مقاله حاضر در جهت تبیین و شناخت طرق قانونی که قانونگذار برای خریدار در هنگام مواجهه با چنین مواردی در نظر گرفته، به نگارش درآمده است. مطالب پیش رو در دو قسمت تنظیم شده است که قسمت اول به شرح و بررسی روش‌ها و راهکارهای جلوگیری از این امر می‌پردازد و قسمت دوم سازکار قانونی که قانونگذار برای خریدار در نظر گرفته را شرح و بررسی می‌نماید. همان سازوکارهایی که خریدار مغبون برای احقاق حق خویش باید به آنها متوسل شود.

روش تحقیق:

این پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی است و ابزار گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و فیش برداری صورت گرفته است.

یافته‌ها:

برای بررسی راهکارهای جلوگیری از انعقاد معامله با موضوع خودروی معیوب و راهکارهای قانونی به هنگام مواجهه با آن ابتدا باید با خودروی معیوب آشنایی داشته باشیم و بدانیم خودرو در چه حالتی معیوب تلقی می‌شود. به طور کلی زمانی که خودروی موضوع معامله قرار می‌گیرد اگر اوصاف و ویژگی‌های خودروی سالم را نداشته باشد و دارای عیب باشد، خودرو معیوب محسوب می‌شود اعم از اینکه عیب در ظاهر خودرو باشد یا در سیستم فنی و موتوری آن، به عنوان مثال خودرو در هنگام معامله توسط بایع سالم معرفی شده اما بعداً معلوم می‌شود که از لحاظ موتوری دچار مشکلات فراوانی بوده است. بهترین راهی که خریدار برای جلوگیری از این مشکل دارد. نشان دادن خودرو به کارشناسان معتبر و اهل فن است که آنان با تجربه و علم خویش اقدام به بررسی خودرو از تمام جوانب نمایند. باتوجه به پیشرفت صافکاری و نقاشی، نشان دادن یک خودروی معیوب به عنوان خودروی سالم و پوشاندن عیوب آن امری مقدور و شدنی است از این جهت تاکید می‌شود برای انعقاد معامله، قبل از وقوع بیع حتماً خودرو را به مراکز تشخیص رنگ، صافکاری و فنی برده و نسبت به سالم بودن آن اطمینان حاصل شود. در کنار کارشناسی خودرو مراجعه به بنگاه‌ها و مراکز معتبر خرید و فروش نیز حائز اهمیت است چراکه به ندرت یافت می‌شود اشخاص موثق و مطمئن دست به انجام معاملات بغرنج بزنند.

رعایت اخلاق در زندگی بر کسی پوشیده نیست. در هنگام معامله نیز طرفین باید تا حد امکان اخلاقیات را رعایت نمایند. به عنوان مثال اگر در خودروی فروشنده عیبی وجود دارد که باعث افت قیمت خودرویش می‌شود نباید به بهانه این افت قیمت اخلاق را زیر پا گذاشته و خودروی خود را سالم معرفی تا ثمن خودروی سالم را از مشتری اخذ نماید. پس احترام به حقوق دیگران و رعایت اخلاق در کنار موارد فوق الذکر می‌تواند از مواردی باشد که به انعقاد یک معامله سالم کمک می‌نماید.

در قسمت بعدی از مقاله به راهکارهایی که قانون برای خریدار در نظر گرفته پرداخته می‌شود؛ اولین راهکاری که قانون برای خریدار در نظر گرفته طرح دعوی تایید فسخ معامله به جهت عیب است.

قبل بررسی دعوی تأیید فسخ معامله به جهت خیار عیب، لازم به ذکر نکات کلی در خصوص دعوی فسخ می باشد.

فسخ در لغت به معنای نقض، زایل گردانیدن، تباه کردن و شکستن آمده است. (عمید، ۱۳۸۹) در اصطلاح حقوقی منظور از فسخ، اختیاری است که به موجب آن، شخص توانایی پیدا می کند تا عقد را بر هم بزند. بنابراین، فسخ، انشا یک طرفه انحلال قرارداد و بر مبنای حقی است که به موجب قانون یا توافق طرفین، برای یک یا دو طرف قرارداد اعطا شده است. همان طور که از تعریف فوق آشکار است. در خصوص فسخ باید بگوییم: در فسخ احدی از طرفین با توسل جستن به سازوکار قانونی خاصی می توانند عقد را برهم بزنند. که این سازوکار قانونی خاص اختیارات قانونی هستند. در تعریفی که از فسخ ارائه شد، می توان گفت فسخ، انشای یک طرفه انحلال قرارداد و معامله می باشد. پس فسخ نوعی ایقاع است، یعنی این که یک طرف عقد به طور مستقل می تواند حق فسخ خود را اعمال نماید، بدون این که نیازی به رضایت طرف دیگر باشد که به این عمل ایقاع گفته می شود. (شهیدی، ۱۳۹۶)

درباره تحقق فسخ و اعمال خیار باید بگوییم فسخ نیز مانند سایر اعمال حقوقی منوط به ابراز قصد انشایی است، قصدی که از حاکم برهم زدن معامله و پایان دادن به عمر عقد می باشد. در این خصوص ماده ۴۹۹ قانون مدنی چنین بیان می دارد: «فسخ به هر لفظ یا فعلی که دلالت بر آن نماید حاصل می شود.» (سهرابی، ۱۴۰۰)

با توجه به اینکه تقریباً در اغلب موارد، طرفی که فسخ به نفع او نیست. از پذیرش این عمل حقوقی خود داری می کند. سازو کاری باید اندیشیده شود تا اجرای این عمل حقوقی، را تضمین نماید. از همین رو در اینگونه موارد که طرف مقابل از قبول فسخ امتناع می ورزد. ذوالخیار با مراجعه به محکمه و طرح دعوی تأیید فسخ، به حق خویش دست پیدا می کند. در واقع این دعوی امتیازی است برای ذوالخیار در مواردی که طرف مقابل معامله از پذیرش خیار امتناع می ورزد. وی را ملزم به قبول می کند.

فاسخ که ذوالخیار است قرارداد خود را با شرایط قانونی فسخ کرده و اعلام آن را از دادگاه می خواهد و برای اثبات اقدام خود ناچار از ارائه دلیل ابراز اراده است. بنا به این تکلیف، خواهان همیشه در ستون دلایل دادخواست، دلیل فسخ را می آورد. اثبات فسخ معمولاً به دو روش، اثبات به وسیله اظهار نامه و شهادت شهود صورت می گیرد. (اقدامی، ۱۴۰۰)

همان طور که در مطالب فوق قید شد فسخ به سبب وجود خیار به وجود می آید خیار که در این باره موضوعیت دارد و خریدار بعد از تحویل خودروی معیوب به آن متوسل می شود خیار عیب می باشد که موجب طرح دعوی فسخ به جهت خیار عیب می شود

دعوی تأیید فسخ معامله به جهت خیار عیب:

مبنای حقوقی دادخواست:

عیب در لغت به معنای نقصان، نقص، نقیصه است. (عمید، ۱۳۸۹) در فقه عیب عبارت است "از خروج از مجرای طبیعی به جهت کاستی یا فزونی ای که موجب کاهش ارزش مالی می شود." (تذکره الفقهاء ۱۴۱۴) در اصطلاح حقوقی عیب عبارت است از: نقصی که از ارزش خودرو یا انتفاع و استفاده متعارف از آن بکاهد. (فولادی، ۱۴۰۲)

اگر بعد از خرید یک خودرو عیبی در آن ظاهر شود. و مشخص شود که عیب در زمان انعقاد عقد موجود بوده، اما از دید و نظر خریدار پنهان و مخفی بوده، خیار عیب برای مشتری به وجود می آید. به عنوان مثال بهنام طی یک معامله یک دستگاه خودروی پژو ۴۰۵ را به عباس می فروشد و بعد از یک روز عباس متوجه عیبی در گیربکس خودرو و سیستم برقی خودرو می شود در این حالت که عیب بروز کرده برای عباس حق فسخ معامله به وجود می آید.

در این باره چند سوال برای صاحب حق فسخ به وجود می آید که باید به آن ها پاسخ داده شود.

اولین سوالی که مطرح می شود این است که عیب چه زمانی مخفی محسوب می شود؟

در پاسخ باید بگوییم وقتی عیب مخفی تلقی می شود که خریدار در زمان انعقاد معامله عالم به آن نبوده اعم از اینکه این عدم علم و

آگاهی ناشی از این باشد که در زمان وقوع عقد عیب مستور یا پوشیده باشد و یا اینکه آشکارا بوده اما خریدار متوجه آن نبوده. سؤال بعدی این است که آیا آگاهی و علم خریدار به عیب تأثیری بر استفاده از این حق وی دارد یا خیر؟ در پاسخ باید بگوییم مسلماً علم به عیب سبب اسقاط اختیار عیب می شود زیرا در این فرض خریدار آگاهانه و از روی علم با اراده ای کاملاً آزاد مبیع را انتخاب کرده و پذیرفته.

اما اگر در خصوص علم و جهل خریدار به وجود عیب شکی به وجود آید. اصل بر عدم آگاهی و عدم علم اوست. مگر اینکه، خلاف آن ثابت شود. علم و جهل فروشنده خودرو تأثیری در تحقق اختیار عیب ندارد. اما سکوت فروشنده و آگاهی وی از عیب عدم بیان و ذکر عیب در قرارداد باعث ایجاد اختیار تدلیس می شود که خود جهتی از جهات فسخ می باشد

متأسفانه در برخی از مبایعه‌نامه‌ها به صورت کلی ذکر می شود که خریدار از کم و کیف خودرو، عیوب ظاهری و پنهان خودرو مطلع است که در صورت درج چنین شرطی حق خریدار بر استفاده از اختیار عیب ساقط می شود. به علاوه برخی از فروشندگان و نمایشگاهداران خودرو در مبایعه نامه خودرو مسئولیت خود را نسبت به هرگونه عیب و نقصی در خودرو بری می کنند و با امضای خریدار فرض بر آگاهی گذاشته می شود که در صورت بروز عیب دیگر حق استفاده از اختیار عیب از وی ساقط می شود. (فولادی، ۱۴۰۲) در همین زمینه ماده ۴۳۶ قانون مدنی به این مورد اشاره می کند که اگر بایع از عیوب مبیع مبری باشد مشتری در صورت ظهور عیب حق رجوع به فروشنده را نخواهد داشت.

"اما اگر در قرارداد کلیه اختیارات اسقاط شده باشند اختیار عیب نیز ساقط شده باشد. در صورت کشف عیب، خریدار حق فسخ قرارداد را ندارد، البته برخی محاکم، معتقدند در صورتی که عیب موجود در مبیع از جمله عیوب غیر متعارف و غیر متداول باشد. حتی با فرض اسقاط اختیارات نیز می توان اختیار عیب را اعمال کرد." (اقدامی، ۱۳۹۸)

به طور کلی وقتی خریدار بعد از تحویل خودرو و استفاده از آن متوجه عیب در خودرو می شود وی دو راه پیش روی خود دارد اول می تواند به استناد اختیار عیب معامله را فسخ نماید یا اینکه خودروی معیوب را قبول کند و اقدام به طرح دعوی مطالبه ارزش نماید که در خصوص مطالبه ارزش در مبحث بعدی به طور مفصل توضیحات لازم داده خواهد شد.

لازم به ذکر است که خریدار نمی تواند هم ارزش بگیرد و هم قرارداد را فسخ کند بلکه تنها باید یکی از این دو راه را انتخاب کند

دعوی مطالبه ارزش خودروی معیوب:

مبنای حقوقی دادخواست:

در خصوص مفهوم اصطلاحی و ماهیت ارزش باید بگوییم ارزش در لغت در معانی متعددی استعمال شده است در فرهنگ‌های لغت فارسی اصطلاح ارزش به معنای کیفر، تاوان آمده است. (عمید، ۱۳۸۹) "در لسان فقها ارزش بر معانی متعددی اطلاق شده است که عبارتند از: ۱- آنچه در معاوضه بدل نقص یا عیب در احد عوضین اخذ می شود. ۲- آنچه که در در نقص در عین یا منفعت مضمونه به ید همان طور که در غصب و غیر غصب است. اخذ می شود." (بهریزی زاد، ۱۴۰۱)

۳- "مالی است که مقدار آن در شرع مشخص نشده و بدلی از نقصی که در مبیع یا بدن است اخذ می شود." (انصاری، ۱۴۲۰)

اصطلاح حقوقی ارزش در دو بحث کیفری و مدنی استعمال شده ارزش مدنی کسری است که در صورت آن تفاوت قیمت صحیح و معیوب روز تقویم مال مورد معامله است و مخرج آن قیمت صحیح روز تقویم است (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۸)

به زبان ساده ارزش همان مایع التفاوت ارزش مبیع معیوب با مبیع سالم می باشد

ماهیت ارزش می تواند قهری باشد یا به واسطه وجود قرارداد به تعبیر دیگر ریشه و مبنای ارزش می تواند در قرارداد باشد یا امری خارج از

قرارداد اگر بعد از انعقاد عقد بیع مشخص شود که خودروی مورد معامله در هنگام عقد معیوب بوده و این عیب و مشتری نیز به آن عیب جاهل بوده مشتری می‌تواند به استناد خیار عیب معامله را فسخ نماید یا ارش را با عیب بگیرد اگر مشتری خواهان پایبندی به قرارداد خود باشد و نخواهد آن را فسخ کند می‌تواند دادخواست مطالبه ارش را به دادگاه ارائه دهد.

مرجع صالح برای رسیدگی:

از آن جایی که خواسته دین است، خواهان می‌تواند در دادگاهی که محل اقامت خوانده است یا محل انعقاد قرارداد و یا محل انجام تعهد، طرح دعوا کند.

اما چنان چه مبلغ به میزان یکصد میلیون تومان یا کمتر از آن باشد، دعوا در دادگاه صلح محل اقامتگاه خوانده، مطرح می‌شود.

ارکان دعوا:

منظور از ارکان دعوی همان مواردی هستند که قاضی با احراز آن رای لازم را اتخاذ می‌نماید.

رکن اول: وجود عقد بیع بین خریدار و فروشنده.

رکن دوم: احراز سمت خواهان به عنوان مشتری یا قائم مقام یا نماینده

رکن سوم: احراز عیب در خودرو تعیین مبلغ ارش خودروی معیوب با جلب نظر کارشناس:

در این خصوص تشخیص عیب برحسب عرف و عادت می‌باشد اما دادگاه برای مشخص شدن قیمت دقیق ارش مبیع، آن را به کارشناس ارجاع می‌دهد.

"در هر قرار کارشناسی ۶ رکن باید ذکر شود:

۱_قرار ارجاع امر به کارشناس باید صادر گردد.

نحوه نگارش: قرار ارجاع امر به کارشناس صادر و اعلام می‌گردد. (این عبارت حتماً باید قید شود)

۲_موضوع کارشناسی

کاری که از کارشناس می‌خواهیم حتماً باید بیان گردد که در فرض بحث تعیین مثال تعیین ارش خودرو است.

۳_انتخاب کارشناس به قید قرعه

۴_تعیین دستمزد کارشناس

۵_تعیین مسئول پرداخت دستمزد کارشناس

۶_تعیین مهلت انجام کارشناسی

در خصوص قرار کارشناسی ذکر چند نکته حایز اهمیت است

الف: قرار ارجاع امر به کارشناس را می‌توان یا ذیل صورتجلسه و در پایان اظهارات طرفین نوشت

ب: در خصوص تعیین مدت انجام کارشناسی باید واقع گرایانه نظر داد. اگرچه که در صورت نیاز به فرصت بیشتر کارشناس حق دارد تقاضای مهلت نماید اما واقع گرایی حکم می‌کند که با توجه به اینکه کارشناس برای اعلام نظر در این خصوص می‌بایست بعد از دریافت اخطار ای به دادگستری بیاید پرونده را مطالعه نموده در محل حاضر شود از نمایندگان داران و مطلعین کسب مشورت و در نهایت نظریه خود را به صورت تایپ شده به دادگاه ارائه نماید لذا در شهرهای بزرگ مدتی بین ۲۰ روز تا یک ماه مناسب به نظر می‌رسد. (توحیدی نیا، ۱۴۰۱)

با توجه به موارد فوق الذکر، بعد از ابلاغ نظر کارشناسی به طرفین در صورت نداشتن اعتراض از جانب طرفین و کامل بودن نظر

کارشناسی دادگاه بر طبق ماده ۲۵۶ قانون آئین دادرسی مدنی اقدام به صدور رأی می نماید.

نحوه ی اجرای رأی:

بعد از اینکه حکم قطعی مبنی بر محکومیت خوانده نفع خواهان صادر شد. خواهان باید درخواست صدور اجرائیه کند. بعد از ابلاغ اجرائیه به خوانده، پرونده به دادورز سپرده می شود. برای اخذ مبلغ ارش که دادگاه به آن رأی داده است. باید مالی به دفتر اجرای احکام دادگاه معرفی شود. و از محل فروش آن محکوم له پرداخت می شود. در این گونه موارد در صورت عدم امکان توقیف اموال محکوم علیه می توان به استناد ماده ۳ قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی محکوم علیه راتا زمان پرداخت محکومیت یا اثبات اعسار از پرداخت محکوم به حبس نمود.

بحث و نتیجه گیری:

قانونگذار برای خریداری که بعد از انعقاد بیع با خودروی معیوب مواجه شده دو راهکار در نظر گرفته که یکی از آن ها بنا به اصل لزوم قرارداد ها، قبول معامله و مطالبه ارش می باشد و راهکار دیگر نیز فسخ معامله به استناد خیار عیب است که هر دو با مراجعه به محکمه و طرح دعوی انجام می شوند که متلف هزینه و سپری شدن زمان طولانی است از این جهت برای جلوگیری از موارد فوق باید قبل از هر معامله طرفین به ویژه خریدار متوسل اقدامات احتیاطی شوند اقداماتی از قبیل معاینه فنی و ظاهری خودرو که تا حد زیادی اختلاف در این حوزه را به حداقل می رسانند.

منابع:

- اقدامی، حسین ، ۱۳۹۸، راهنمای تحلیلی، کاربردی دعاوی ملکی در نظام قضایی ایران، تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه
- انصاری، مرتضی بن محمدامین، ۱۴۲۰، مکاسب، جلد۵، قم: مجمع الفکر اسلامی
- بهروزی زاد، حمیدرضا، مفهوم و شرایط اعمال نظریه عمومی ارش و مقایسه آن با قاعده تقلیل ثمن با مطالعه تطبیقی، نشریه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی، دوره ۵، شماره ۱۴، ۱۴۰۱، ۲۰
- توحیدی نیا، حدیث، ۱۴۰۲، بررسی دعاوی ناشی از عقد اجاره املاک در حقوق ایران، بافت: دانشگاه آزاد اسلامی
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۷۸، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش
- شهیدی، مهدی، ۱۳۹۶، سقوط تعهدات، تهران: مجد
- سهرابی، یاسر، ۱۴۰۰، مختصر کاربردی قواعد عمومی قراردادها، تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه
- عمید، حسن، ۱۳۸۹، فرهنگ عمید فارسی ج ۱، تهران: راه رشد
- فولادی، محمد رضا، ۱۴۰۲، راهنمای حقوقی و کاربردی معاملات خودرو، تهران: انتشارات جنگل

Legal solutions for car buyers when faced with a defective car

Arash Esfandiarpour

Master's student in private law, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

Masoud Naderi Anari

Department of Law, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

(Responsible author)

Abstract

Undoubtedly, selling a car is one of the practical contracts in today's society. Considering the nature of the car and the complexity of this means of transportation, the possibility of its being defective is not far from expected. When the buyer, instead of owning a healthy car, becomes the owner of a defective car, he must know what action should be taken in order to assert his right. to give Therefore, it is undeniable and necessary to be aware of the rights that the legislator has considered for him. Therefore, it is important to verify the legislator's approach when facing such cases, because on the one hand, it will make people aware and on the other hand, it will help to have a fair trial. The results obtained from this research indicate that the legislator has put mechanisms such as demand of different and cancellation of the transaction in front of the buyer.

Keywords: sell, car, defect, legislator